

Reflektioner av Katja Seitajoki

Den nyfikna processen

Något som alltid har drivit mig i konstnärliga processer är viljan att kasta mig ut i det okända – in i ett sökande efter något jag ännu inte känner till. Att försöka gestalta eller materialisera en bild, en känsla eller en tanke. Det är för mig en nästan magisk handling: att mejsla fram en abstrakt idé till något konkret och fysiskt, en iscensättning som kan kommunicera med betraktaren.

Mim som grund och praktik

Kanske var det samma drivkraft som gjorde att jag sökte till Mimprogrammet på Stockholms konstnärliga högskola. Jag bar på en stark längtan efter att undersöka och erövra rörelsen och det fysiska – något sensoriskt som inte låter sig fångas i ord. Jag hade sett den föregående mimklassens slutproduktion, koreograferad av Jo Strømgren, och var fullständigt golvad. Jag hade aldrig tidigare sett något liknande: rörelsebaserad scenkonst som öppnade helt nya rum.

Mimprogrammet blev en verklig ögonöppnare för mig. Utbildningen gav nya perspektiv på fysisk gestaltning och iscensättning, och jag fick möjlighet att fördjupa mig i konstnärliga praktiker och olika sätt att skapa. Stanislaw Brosowski var huvudlärare, och varje fredag arbetade vi med våra etyder. Fredagsredovisningarna var både stimulerande och utmanande – att visa arbetet för klassen och lärarna krävde mod – men de gav också en viktig insikt: att vi arbetar med ett hantverk. Det handlar om idog träning, om att öva och skapa kontinuerligt. Jag behöver inte vara genial varje dag.

Tiden på utbildningen satt spår och efter mimprogrammet fortsatte jag utveckla min praktik i samarbete med flera konstnärer. Men jag bär med mig grunder som jag använder mig av i olika kontexter och former efter det som är relevant i det aktuella projektet.

Kärrkosmos 2018 Foto av José Figueroa

Mellan olika språk

När jag ser tillbaka på mina år som professionell scenkonstnär framträder tydligt hur min praktik har rört sig i gränslandet mellan mim, dans och teater. I grunden trivs jag med att inte behöva definiera mig entydigt – som mimare, dansare, regissör, producent eller koreograf. När jag har haft möjlighet att välja har jag låtit den konstnärliga nyfikenheten och lusten styra, och gjort val som varit trogna det koncept jag arbetat med.

Under de första åren med scenkonstgruppen Arena Baubo skapade vi ofta verk med komplexa koncept och rumsliga iscensättningar som i praktiken var omöjliga att turnéra med. För oss var den konstnärliga idén viktigare än hållbarhet eller praktisk genomförbarhet; de praktiska omständigheterna fick inte styra de konstnärliga besluten. Vi arbetade kollektivt och byggde och bar själva våra scenografiska element. Detta arbetssätt var både intensivt och krävande och ledde bland annat till att jag skadade knäet och senare fick genomgå en operation.

Med åren har min inställning förändrats. I dag formar jag projekten utifrån de ramar och förutsättningar som finns, men strävar samtidigt alltid efter att hitta konstnärliga motiveringar som gör att valen känns förankrade i den ursprungliga idén. Jag har också med tiden insett att det ibland är nödvändigt att definiera min roll tydligare – men jag låter titeln variera beroende på vilket verk jag skapar. Ibland är jag regissör, ibland koreograf, ibland scenkonstnär, mimare eller dansare. Det är verket som avgör.

Den fysiska praktiken

Jag bär fortfarande med mig den praktik jag tillägnade mig under Mimprogrammet som en grund, och har därefter integrerat en rad andra metoder i mitt arbete. När jag inleder ett nytt projekt utgår jag oftast från ett koncept som jag gradvis fyller med bilder, förnimmelser och texter. Ur detta material växer den sceniska iscensättningen fram.

I ett av mina senaste projekt, *Skymningsfåglar*, som tog avstamp i den mörka natten i skogen, började vi till exempel med att undersöka fladdermössens rörelsemönster. Vi studerade deras rörelsemönster och utvecklade, genom fysiskt arbete, rörelsekoncept som vi upplevd

Skymningsfåglar 2023 Foto av José Figueroa

hade en spännande och lockande potential. Med tiden mejslade vi fram ett rörelsematerial som vi arbetade vidare med, både tempomässigt och rumsligt.

I likhet med Brosowskis praktik arbetar jag fortfarande med inre och yttre motstånd samt olika former av tröghet i rörelsen. Så småningom formas ett rörelsespråk som är abstrakt men ändå tydligt förankrat i det som iscensätts. För mig är det avgörande att ge betraktaren frihet att själv uppleva och tolka det som sker. Vad ser jag – en fladdermus, en häxa eller kanske en varulv? Upplevelsen ska inte låsas fast i entydiga betydelser.

I mina iscensättningar arbetar jag ofta med flera lager av rörelse, text, ljud, ljus och scenbild. Själva konceptet rymmer ett övergripande undersökande syfte. I *Skymningsfåglar* handlade det om att i en tid präglad av ständig konsumtion, ljusföroreningar och klimatförändringar reflektera över mörkret och ställa frågor om människans plats i den dunkla naturen. I iscensättningen blev publiken en del av mörkret i scenrummet. Rörelser inspirerade av fladdermöss, liksom fukt, vind och lysmaskar, formade scenkonstnärernas kroppar och förde koreografin in i skärningspunkten mellan ljus och mörker. Vi spekulerade i hur det kan vara att vara ett djur, en växt eller en insekt med förmågor särskilt anpassade till mörkret.

Kulla- Gulla, Fassbinder och jag 2011 Foto av José Figueroa

Det kollektiva

Jag tror att det egna skapandet under Mimprogrammet gjorde att jag, direkt efter avslutad utbildning, började initiera egna projekt i flera olika konstellationer. Tillsammans med några kollegor startade jag scenkonstkollektivet Arena Baubo, som jag nu har arbetat med i snart tjugo år och där jag i dag är konstnärlig ledare.

Efter utbildningen bar jag och mina kollegor på en stark längtan efter att utmana och krossa de hierarkier vi hade sett inom scenkonstfältet. Därför började vi arbeta med anti-hierarkiska metoder. Vi var medvetna om att det är en utopisk idé att arbeta helt utan hierarkier, men viljan att närma sig ett sådant arbetssätt var stark. Vår ambition var att skapa en polyfon arena för scenkonst, där många olika röster kunde samexistera och där publiken själv fick

tolka och sammanfoga dessa till en helhet utifrån sina egna minnen, behov och livssituationer.

Verken fick ofta formen av installationer där flera röster stod i relation till varandra – ibland i samklang, ibland i friktion och motsägelse. Vi var mycket produktiva och skapade en till två föreställningar per år, bland annat *Fackmöte för prostituerade*, *Svenska torskar 09*, *Kulla-Gulla*, *Fassbinder och jag* och *Tantsnusk*.

Arbetet var lustfyllt men också krävande, och med tiden uppstod dissonanser inom gruppen. Till slut upplöstes kollektivet i sin ursprungliga form, och jag fortsatte själv som konstnärlig ledare för Arena Baubo. Efter dessa år omvärderade jag mitt arbetssätt och har sedan dess valt att arbeta med tydliga roller och ansvarsområden i den konstnärliga processen. Samtidigt har jag, i min roll som arbetsledare, strävat efter att skapa trygga och tydliga processer där alla deltagare ges utrymme att ta plats, uttrycka sig och utveckla sin individuella röst.

I dag ser jag hur grupprocesser kan se mycket olika ut beroende på vilka personer som deltar. Som ledare försöker jag lyssna in gruppen och därefter forma en process som tar hänsyn till just gruppens behov och förutsättningar. Varje deltagares specifika kompetens har stor betydelse för vad vi skapar tillsammans. Den konstnärliga processen är ett gemensamt arbete, där min förhoppning är att allas särskilda kvaliteter och kunskaper får möjlighet att bidra och blomstra. Det är frigörande att inse att arbetsledarens roll kan se olika ut beroende på var gruppen befinner sig; ibland initierar och visar jag vägen, ibland stödjer jag och ibland utmanar jag gruppen.

För att skapa goda förutsättningar för detta är det viktigt för mig att inleda varje projekt med ett labb där vi provar olika konstnärliga ingångar till tematiken och praktiken utan krav på ett färdigt resultat. Tillsammans i det konstnärliga teamet fördjupar vi oss i texter, bilder och reflektioner, och undersöker rörelse, ljud och iscensättning genom workshops. Detta

Svenska torskar 09 2009 Foto av José Figueroa

konstnärliga laborerande skapar en stabil grund för projektet – en grund som jag sedan kan luta mig mot under repetitionsperioden.

Vad driver mig?

Något helt centralt för mig inom scenkonsten är mötet med publiken. Det direkta mötet stimulerar och driver mig, och genom åren har jag skapat flera interaktiva föreställningar – både i det traditionella scenrummet och i naturen eller det offentliga rummet. Denna typ av arbete kräver en särskild omsorg om publiken. Med tiden har vi utvecklat en lyhördhet och en fördjupad kompetens kring publikkontakt.

Publikmötet är särskilt viktigt i de processer där jag arbetar med scenkonst för barn och unga. Referensgruppsmöten, där vi presenterar delar av en föreställning under utveckling och för dialog med barnen, är ofta avgörande för hur verket tar form, fördjupas och får sin riktning.

Jag arbetar med scenkonst därför att jag upplever att den har en unik förmåga att beröra och påverka människor på djupet. Scenkonst kan skapa mening genom att sammanföra tankar, känslor och erfarenheter och därigenom skapa resonans, både hos individen och i samhället i stort. Jag dras särskilt till scenkonst som ställer frågor och väcker känslor, snarare än att erbjuda färdiga svar. Under mina tidiga år med Arena Baubo arbetade vi med feministiska frågeställningar som var starkt laddade i samhällsdebatten. Genom att formulera frågor utan entydiga svar utmanade vi publiken, ibland på ett sätt som provocerade.

Under de senaste tio åren har mitt konstnärliga fokus i allt högre grad riktats mot klimatförändringar och människans relation till naturen. Med hjälp av fantasi, lekfullhet och konstnärlig nyfikenhet har jag velat öppna barns, ungas och vuxnas blick för naturen och skapa utrymme för reflektion kring vår plats i ekosystemet och vårt ansvar inför klimatet.

Parallellt med mitt eget konstnärskap arbetar jag som programläggande producent och projektledare på Dansens Hus. I den rollen strävar jag efter att skapa förutsättningar för barn, unga och vuxna att möta och beröras av rörelsebaserad scenkonst. Som producent drivs jag

Skymningsfåglar 2023 Foto av José Figueroa

av att lyfta fram andra scenkonstnärer och ge dem möjlighet att utveckla verk som på olika sätt sätter spår i publiken och i samhället. Jag är övertygad om att scenkonsten har potential att bidra till förändring på flera nivåer men för att detta ska vara möjligt krävs resurser. Scenkonstnärer behöver tid, utrymme och ekonomiska förutsättningar för att kunna skapa, och barn och unga behöver få tillgång till scenkonst som berör, väcker frågor och stärker deras förmåga att uttrycka känslor och djupare tankar.

Jag tror att vi alla vinner på ett samhälle där barn, unga och vuxna ges utrymme att känna, reflektera och tänka tillsammans. För att möjliggöra detta menar jag att konsten spelar en avgörande roll – inte bara för samhällets utveckling, utan också för vårt gemensamma välbefinnande.